

Ida Ravn Herøy

Er samvær til barnets beste for barn i fosterhjem?

Is contact with birth family in child's best interest when they live in foster care?

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Joachim Vogt Isaksen
Mai 2022

Ida Ravn Herøy

Er samvær til barnets beste for barn i fosterhjem?

Is contact with birth family in child's best interest when they live in foster care?

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Joachim Vogt Isaksen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne oppgaven handler om samvær. Oppgaven drøfter hvorvidt samvær er til barnets beste for barn som er plassert i fosterhjem. Metoden som er brukt er litteraturstudie. Ved bruk av søkemotorer som «Idunn», «google» og «Oria» har jeg hentet inn nyttig og relevant teori og forskning på feltet. Datamaterialet er innhentet ved et kildekritisk blikk. Problemstillingen er drøftet i lys av rettspraksis som følge av dommene mot Norge i den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD, det norske lovverket, utviklings- og tilknytningspsykologi og barnevernsfaglige føringer og prinsipper. Problemstillingen drøftes også i lys av forskning på feltet, og gjennom diskusjon tas det opp fordeler og ulemper med samvær. Oppgavens drøftelse peker på at avgjørelser om samvær er svært komplekse, og at det kreves gode og grundige faglige skjønsmessige vurderinger i lys av barnets individuelle behov.

Abstract

This assignment is about contact with birth family for children in foster care. The thesis discusses whether contact is in child's interest when they are in foster care. The method used is literature study. Using search engines such as "Idunn", "google" and "Oria", I have gathered useful and relevant theory and research in the field. The data material was obtained at a source-critical glance. The issue has been discussed in the light of case law as a result of the EMD judgments against Norway, Norwegian legislation, development- and attachment psychology and child welfare professional guidelines and principles. The issue is also discussed in the light of research in the field, and through discussion pros and cons with contact with birth family are addressed. The discussion of the thesis indicates that decisions about visitation are very complex, and that good and thorough discretionary assessments are required in light of the child's individual needs.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	4
1.1 VALG AV TEMA OG PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	4
1.2 OPPGAVENS OPPBYGNING	4
1.3 BEGREPSAVKLARINGER	5
1.3.1 <i>Barnets beste</i>	5
1.3.2 <i>Det biologiske prinsipp</i>	5
1.3.3 <i>Omsorgsovertakelse</i>	5
1.3.4 <i>Fosterhjemsplassing</i>	6
1.3.5 <i>Samvær</i>	6
1.3.6 <i>Medvirkning</i>	6
1.3.7 <i>Barnekonvensjonen</i>	7
1.4 AVGRENSNINGER OG OPPGAVENS FORMÅL	7
2.0 METODE.....	8
2.1 FREMGANGSMÅTE.....	8
2.2 FORFORSTÅELSE	9
2.3 KILDEKRITIKK	9
3.0 PRESENTASJON AV TEORI	10
3.1 JURIDISKE RAMMER	10
3.1.1 <i>Samværsretten</i>	10
3.1.2 <i>EMD-dommene, gjenforeningsmålsettingen</i>	11
3.2 BARNEVERN SFAGLIGE PRINSIPP	11
3.2.1 <i>Barnets beste</i>	12
3.2.2 <i>Medvirkning</i>	13
3.2.3 <i>Det biologiske prinsipp</i>	13
3.3 STABILITET, KONTINUITET OG IDENTITET	14
3.4 UTVIKLINGSPSYKOLOGI.....	14
3.4.1 <i>Utviklingsstøtte</i>	15
3.4.2 <i>Tilknytning</i>	15
3.4.3 <i>Indre arbeidsmodeller</i>	15
3.4.4 <i>Tilknytningskvaliteter</i>	16
4.0 DISKUSJON	17
4.1 TILKNYTNING	17
4.1.1 <i>Tilknytning til fosterforeldrene</i>	17
4.1.2 <i>stabilitet og kontinuitet</i>	19
4.1.3 <i>Prinsipp om utviklingsstøttende tilknytning</i>	20
4.2 INDIVIDUELLE HENSYN OG BARN MEDVIRKNING.....	21

4.3 SAMVÆR OG TILBAKEFØRING	24
5.0 OPPSUMMERING OG AVSLUTNING.....	25
6.0 LITTERATURLISTE	27

1.0 Innledning

1.1 Valg av tema og presentasjon av problemstilling

Denne oppgaven handler om samvær. I 2020 var det 14 177 barn som var plassert utenfor hjemmet (SSB, 2021). Havik (Havik, 2007) gjennomførte en studie der hun kom frem til at hele 89 prosent av alle plasserte barn hadde samvær med en eller begge av de biologiske foreldrene (Bunkoldt, 2017, s. 212). Det er naturlig å tenke at det ikke er skjedd store forandringer rundt denne prosentandelen fra 2007 til i dag. Det vil si at nesten alle barn som er plassert utenfor hjemme har jevnlig samvær med sine biologiske foreldre. Samvær har de siste årene vært et svært omdiskutert tema på barnevernsfeltet. Denne diskusjonen ble hevet enda ett hakk da Norge i 2020 ble dømt i hele 11 saker som omhandlet samvær av den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) (Kvalnes, 2021). Norge ble kritisert for å fastsette for lite samvær, og for mangel på gjenforening som overordnet mål. I lys av dommene er praksisen rundt samvær blitt endret, og ifølge en rapport av Ingunn Festøy Alvik blir det nå tilrettelagt for mer samvær mellom barn og foreldre enn hva som var vanlig før EMD-dommene (Alvik, 2021). Hun viser også til at målet om gjenforening opprettholdes i mye større grad. På bakgrunn av dette har jeg valgt samvær som tema for denne oppgaven. Oppgaven vil i lys av den nye praksisen fra EMD, statistikk og annen faglitteratur drøfte hvorvidt samvær er til barnets beste.

1.2 Oppgavens oppbygning

Oppgaven vil starte med en kort redegjørelse av de mest sentrale begrepene. Deretter vil det bli en redegjørelse og forklaring av oppgavens avgrensninger. I oppgavens andre kapittel blir det redegjort for metoden som brukes. Her vil det bli en gjennomgang av hvilke metode som er brukt og hvordan jeg har samlet inne data. Det vil også komme en kort drøftelse omkring min forforståelse og hva jeg har gjort for å møte litteraturen med et kildekritisk blikk. I oppgavens tredje kapittel blir teorien presentert. Jeg har her valgt å fordype meg i de juridiske rammene rundt samvær, nyere praksis i lys av EMD-dommene, barnets beste, det biologiske prinsipp, medvirkning og tilknytningspsykologi. I kapittel fire vil jeg drøfte problemstillingen i lys av teorien som ble presentert i kapittel tre. I dette kapitlet vil jeg også inkludere en del forskning på område. Jeg vil i tillegg trekke fram både barnas og foreldrenes meninger omkring samvær. Dette vil jeg gjøre med utgangspunkt i rapporter fra både forandringsfabrikken og andre. På den måten vil oppgaven presentere et helhetlig og balansert

bilde som viser synspunkter både fra faglitteratur, forskning og individer som selv har vært plassert utenfor hjemmet og deres foreldres personlige meninger omkring samvær.

1.3 Begrepsavklaringer

Oppgaven vil nå redegjøre for noen av de mest sentrale begrepene som brukes. Det vil også bli introdusert og definert andre relevante begreper underveis.

1.3.1 Barnets beste

Prinsippet om barnets beste er det eneste prinsippet som er klart og tydelig nedfelt i dagens lovgivning. Prinsippet om barnets beste omtales gjerne som barnevernets formål (Eide, 2019). Alt barnevernsarbeid skal dermed gjøres i henhold til det som er barnets beste. Dette kommer tydelig fram i Barnevernloven § 4-1. Her står det at hensynet til barnets beste skal være «avgjørende» i alle beslutninger jf. kapittel 4 i barnevernsloven. I dette kapitlet finnes de juridiske retningslinjene for alle tiltak i barnevernsarbeid, derav også plasseringer utenfor hjemmet. Både frivillig plassering jf. § 4-4 og omsorgsovertakelse jf. § 4-12 (Barnevernloven, 1992). Hensynet til barnets beste er også nedfelt i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Der står det at hensynet til barnets beste «skal» være avgjørende i alle handlinger som «berører barn» (Menneskerettsloven, 1999).

1.3.2 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsippet handler om verdien av de biologiske båndene mellom mennesker som er i slekt med hverandre (Eide, 2019). I barnevernsarbeid handler dette i hovedsak om båndene mellom barn og foreldre. Dette er et prinsipp som ikke er direkte lovfestet, men det kommer likevel tydelig frem gjennom loven, dens forarbeider og rettspraksis. Det kommer tydelig fram av FNs barnekonvensjon art. 9 nr. 3. Der står det at et barn som er adskilt fra sine foreldre har «rett til» å ha «personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig» (Menneskerettsloven, 1999). Prinsippetets betydning kommer også frem i bvl. § 4-19 om samvær (Barnevernloven, 1992). Der lovfestes barnets og foreldrenes gjensidige rettighet til kontakt. Rettspraksis viser også til det biologiske prinsipp og dets viktige betydning for alt barnevernsarbeid (Høyesterett, 1991).

1.3.3 Omsorgsovertakelse

Jf. NOU: 2016:16 innebærer en omsorgsovertakelse at barnevernet overtar den daglige omsorgen for barnet og at barnet får bosted i fosterhjem eller institusjon (Barne- og

familiedepartementet, 2016, s. s.153). Et barn kan plasseres utenfor hjemmet uten at det blir gjort en omsorgsovertakelse. Da plasseres barnet som et hjelpetiltak jf. bvl. § 4-4. Det er da foreldrene som har omsorgen for barnet, men fosterhjemmet utøver den daglige omsorgen på vegne av dem. For at fylkesnemnda skal kunne regulere samværet mellom barn og foreldre må barneverntjenesten overta omsorgen fra barnets biologiske foreldre jf. bvl. § 4-12 (Haugli & Havik, 2010). Det er da barneverntjenesten som har omsorgen for barnet, og fosterhjemmet utøver den daglige omsorgen på vegne av dem. Da denne oppgaven omhandler samvær vil det ved videre bruk av begrepet fosterhjems plassering innebære at det er fattet et vedtak om omsorgsovertakelse jf. §4-12.

1.3.4 Fosterhjems plassering

Havik og Backe-Hansen (1998:14) definerer fosterhjem slik:

Et hjem som for kortere eller lengre tid, med eller uten forsterkningstiltak, med eller uten slektstilknytning til barnet, med eller uten fylkesnemdsvedtak i bunnen, med eller uten direkte tilknytning til staten mottar ett eller flere barn til oppfostring (Havik & Backe-Hansen, 1998).

Et fosterhjem er en familie eller et hjem som tar imot barn som av ulike årsaker ikke kan bo i hjemmet sitt (Bunkoldt, 2017). Det finnes ulike typer fosterhjem. Disse er ordinære fosterhjem, beredskaps- og krisefosterhjem, forsterket fosterhjem og slekt og nettverksfosterhjem. Oppgaven vil ikke gå nærmere inn på disse da det faller utenfor oppgavens relevans. Når begrepet fosterhjem brukes videre i oppgaven omfatter det alle typer fosterhjem.

1.3.5 Samvær

Når fylkesnemnda treffer et vedtak om omsorgsovertakelse skal det settes et minimum av samvær mellom barn og foreldre (Bufdir, 2018). Samvær er møter mellom barnet og dets familie. Barn som plasseres i institusjon eller fosterhjem har rett på samvær. Denne retten reguleres av bvl. § 4-19.

1.3.6 Medvirkning

Medvirkning er en lovfestet rettighet for barn i alle saker som omhandler dem selv. Dette fremgår av bvl. §§ 1-6 og 6-3. Dette lovfester en plikt om at alle som jobber i barnevernet skal tilrettelegge og gi barn mulighet for medvirkning. Barnets egne meninger skal «tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet», jf. §6-3a,

1.3.7 Barnekonvensjonen

«FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern. Den gir barna de samme grunnleggende rettigheter, uansett hvem de er og hvor de bor» (Regjeringen, 2020). Barnekonvensjonen ble vedtatt 20. november 1989. Norge ratifiserte konvensjonen i 1991, og var da blant de første i hele verden (Stang & Sveaass, 2016). I 2003 ble også konvensjonen innlemmet i den norske menneskerettslovgivningen. Dette medfører at barnekonvensjonen får forrang fremfor annen lovgivning dersom bestemmelser er motstridende (Stang & Sveaass, 2016).

1.4 Avgrensninger og oppgavens formål

Samvær er et svært omfattende tema. For at oppgaven skal kunne gå i dybden på problemstillingen er det helt nødvendig å sette noen avgrensninger. Jeg har valgt å sette avgrensninger både basert på mitt personlige interessefelt, men også ift. hva som er mest relevant og kan skape god diskusjon rundt problemstillingen.

Når det blir gjort en omsorgsovertakelse blir barnet plassert i fosterhjem eller institusjon. Denne oppgaven vil ta utgangspunkt i barn som er plassert i fosterhjem. Som nevnt i begrepsforklaringene vil oppgaven omhandle de sakene der barn er plassert på § 4-12 omsorgsovertakelse. Jeg har valgt å bruke de barnevernsfaglige prinsippene «barnets beste» og «det biologiske prinsipp» som veivisere for drøftelsene. Dette er for å skape god diskusjon da disse prinsippene både kan peke i samme retning, men også stå som motpoler. Dette påpeker blant annet Elisabeth Gording Stang i sin bok «Det er barnets sak». Der skriver hun at barnets beste og foreldrenes interesser ofte faller sammen, men at de også skiller lag (Stang E. G., Det er barnets sak, 2007). I lys av dette skal oppgaven ved å bruke barnevernsfaglige prinsipper, tilknytningspsykologi, rettspraksis og forskning drøfte hvorvidt samvær er til barnets beste. Innenfor juss og rettspraksis har jeg valgt å vektlegge den nye praksisen som følge av EMD-dommene. Dette er svært relevant da det for øyeblikket er høyst aktuelt. Innenfor tilknytningspsykologien har jeg valgt å legge hovedfokuset på Bowlbys tilknytningsteori om indre arbeidsmodeller og Mary Ainsworth sin teori om ulike tilknytningskvaliteter (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015). Dette er teori som er svært relevant ved drøftelse av samvær, og som fremmer gode argumenter både for og mot. I

tillegg er det teori som er nyttig og forklarende når problemstillingen skal drøftes og sees i lys av forskning i kapittel fire.

Jeg har i denne oppgaven valgt å forholde meg til en generell drøftelse av *hvorvidt* samvær er til barnets beste. Dette vil gjøres ved å se på fordeler og ulemper ved samvær. Oppgavens formål er ikke å drøfte *hvordan* samværet kan tilrettelegges til barnets beste. Det er likevel vanskelig å besvare oppgaven uten at noen av elementene omhandler dette. De viktigste implikasjonene oppgaven peker på vil derfor presiseres kort i avslutningen.

2.0 Metode

Litteraturstudie er metoden som skal brukes for å undersøke oppgavens problemstilling. En metode er det redskapet som brukes for å samle inn data som trengs for en undersøkelse (Dalland, 2020). En litteraturstudie er «en omfattende studie og tolkning av litteratur som omhandler et bestemt emne» (Aveyard, 2019, s. 12). Det vil si at jeg skal bruke litteratur i form av teori og forskning som allerede finnes om samvær for å belyse oppgavens problemstilling. En litteraturstudie handler derav ikke om å skape noe nytt, men om å bruke det som allerede finnes på feltet for å belyse et tema fra ulike sider.

2.1 Fremgangsmåte

Da jeg skulle innhente data (litteratur) til oppgaven brukte jeg mange ulike søkemotorer. Jeg startet ofte i «google» som deretter sendte meg videre. De søkemotorene som gikk mest igjen var «Idunn» og «Oria». For å komme frem til litteratur som omhandlet min problemstilling har jeg systematisk anvendt et begrenset antall søkeord. De mest sentrale ordene har vært «samvær», «barnets beste», «tilknytning», «barnevern» og «det biologiske prinsipp». Videre har jeg brukt det som Tjora omtaler som snøballmetoden. Den går ut på å bruke litteraturlisten i relevante artikler for å finne ny litteratur (Tjora, 2021). Dette har ført meg frem til mange ulike artikler, tidsskrift, tidligere bachelor- og masteroppgaver og rapporter som har vært relevant for min problemstilling. Jeg har også i stor grad anvendt lovverket og nyere data og statistikk fra SSB og Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir). I tillegg til dette har jeg bruk pensum og litteratur som jeg har anvendt gjennom mine tre år under utdanning.

2.2 Forforståelse

Forforståelse kan forklares som den kunnskapen og de erfaringene, tankene og følelsene en har rundt et tema i forkant av et prosjekt. Alle personer er preget av sine personlige holdninger, verdier og tanker om ulike fenomener. Hvordan vi møter og forstår verden påvirkes av dette. Det kan på en måte forklares som at alle mennesker ser verden gjennom ulike briller (forforståelsen). I mitt arbeid med denne oppgaven påvirker mine briller hvordan jeg tolker og forstår litteraturen, og kan derfor ha stor påvirkning på oppgavens resultat. Dalland beskriver blant annet forforståelsen som noe som kan påvirke dataene som samles inn (Dalland, 2020, s. 85) Det var derfor viktig at jeg gjorde meg bevisst på min forforståelse om tema, slik at jeg kunne drøfte problemstillingen uten at min personlige forforståelse skulle påvirke resultatet.

2.3 Kildekritikk

Det er viktig å være kildekritisk når en gjennomfører en litteraturstudie. Dette for å sikre at dataene som innhentes er gode. Å være kildekritisk innebærer å vurdere og karakterisere kildene som en benytter (Dalland, 2020). Dette er viktig for å sikre oppgavens validitet. Validitet står for relevans og gyldighet. Det betyr at de dataene som innhentes må være relevant for det som skal undersøkes (Dalland, 2020, s. 43). Dette var viktig å ta med meg under hele prosessen for datainnsamling. Når jeg fant relevant data, ble det derfor viktig å undersøke hvor valid den var. Et av hoved kriteriene mine for å sikre dette var å finne så oppdatert litteratur som mulig. Barnevernsfaglig arbeid er et felt som stadig er i endring. I mange tilfeller er praksisen som ble ført for 10 år siden endret den dag i dag. Et eksempel på dette er synet på samvær og det overordnede målet om tilbakeføring som ble endret på bakgrunn av dommene mot Norge i EMD. Det ble derfor viktig å anvende så ny og oppdatert litteratur som mulig. Det har likevel vært nødvendig med noe eldre litteratur da det har vært mangel på nyere forskning og faglitteratur på temaet. I tillegg synes jeg det er viktig å drøfte problemstillingen i lys av ulike synspunkter. For å få til dette krevde det også at jeg tok i bruk litt eldre litteratur. Jeg har likevel så godt det har latt seg gjøre, forholdt meg til litteratur som ikke er eldre enn 10 år.

3.0 Presentasjon av teori

3.1 Juridiske rammer

Oppgaven vil nå presentere de juridiske rammene for samvær. Dette er viktig for å forstå den senere drøftingen. De juridiske rammene vil presenteres både i lys av bvl. § 4-19 og den nye rettspraksisen som følger av EMD-dommene.

3.1.1 Samværsretten

Samværsretten reguleres av bvl. § 4-19. Når det blir fattet vedtak om omsorgsovertakelse, skal det også lages en samværsavtale (Haugli & Havik, 2010). Det er fylkesnemnda som treffer vedtak angående samvær, både om det skal være samvær eller ikke, og samværets omfang (Bunkoldt, 2017). En samværsavtale er en skriftlig avtale om samvær og/eller kontakt. Denne avtalen skal omfatte hvem som skal ha kontakt med barnet, hvor og hvor ofte. Avtalen utarbeides mellom barneverntjenesten, de biologiske foreldrene, fosterforeldrene, og barnet selv, med utgangspunkt i fylkesnemnda sin avgjørelse for samværets omfang (Bunkoldt, 2017).

Det framgår av bvl. § 4-19 at hovedregelen er at barn og foreldre har «rett til samvær», så lenge «ikke annet er bestemt». Lovens ordlyd viser derfor til at det finnes unntak der barn og foreldre ikke har rett til samvær. I paragrafens andre ledd står det at dersom fylkesnemnda bestemmer at det ikke skal være samvær skal dette være av «hensyn til barnet» (Barnevernloven, 1992). En slik avgjørelse må da vurderes å være til barnets beste. Dette er en svært vag bestemmelse som gir lite hjelp å støtte ved beslutninger om samvær. Det kan derfor være uklart hva som skal være utgangspunktet for vurderingen. Det blir derfor helt avgjørende å se på andre faglige prinsipper og føringer samt. rettspraksis i avgjørelser som omhandler samvær (Haugli & Havik, 2010).

Samværsretten er også lovfestet i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 8 om retten til respekt for familieliv. Det fremgår her at «enhver har rett til respekt for sitt familieliv» (Menneskerettsloven, 1999). En omsorgsovertakelse er et stort inngrep i en persons familieliv, og en god samværsavtale kan være med å sikre at inngrepet oppleves mildere. En samværsavtale har som formål å opprettholde stabilitet og kontinuitet i barnets liv og utvikling. Vedlikehold av relasjonen til biologiske foreldre kan fremme dette (Bunkoldt, 2017).

3.1.2 EMD-dommene, gjenforeningsmålsettingen

Norge ble i 2020 dømt for 11 barnevernssaker i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) (Kvalnes, 2021). Alle de 11 sakene dreide seg om brudd på «retten til familieliv» i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 8 (Kvalnes, 2021). Artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv skal verne om borgernes familieliv og privatliv, og skal forhindre at offentlig myndighet griper inn så lenge det ikke er nødvendig jf. unntakene i 2. ledd (Menneskerettsloven, 1999). De 11 sakene Norge ble dømt for omhandlet adopsjon og begrenset samvær. Norge ble kritisert for mangelfull begrunnelse og dokumentasjon (Pettersen & Solum, 2020).

I etterkant av disse dommene har Høyesterett fastslått hvordan Norge i senere tid skal møte slike saker. Dette kommer fram av Barne- og familiedepartementets (BFD) informasjonsskriv om behandlingen av barnevernssaker (Pettersen & Solum, 2020). Her fremhever høyesterett at den overordnede målsettingen skal være å oppnå tilbakeføring. Altså, gjenforening av barn og foreldre (Pettersen & Solum, 2020). Dette vil si at alle vedtak om omsorgsovertakelse skal ansees som midlertidige. Høyesterett presiserer også at staten «har en positiv plikt til aktivt å arbeide for at relasjonen mellom barn og foreldre opprettholdes, og at de kan gjenforenes. Det avgjørende er at myndighetene gjør det de kan for å oppnå tilbakeføring» (Pettersen & Solum, 2020, s. 5).

Det kan i følge EMD likevel i noen svært spesielle tilfeller være nødvendig å gå vekk fra målet om å gjenforene barn og foreldrene. Høyesterett har formulert tre vilkår for at dette målet ikke lenger er aktuelt (Pettersen & Solum, 2020):

1. hvis de biologiske foreldrene er «særlig uegnet» ('particularly unfit')
2. hvis tiltaket vil skade barnet ('harm the child's health and development')
3. når betydelig tid har gått siden omsorgsovertakelsen, slik at barnets interesse i stabilitet kan veie tyngre enn hensynet til gjenforening ('when a considerable period of time has passed, not to have his or her de facto family situation changed again')

3.2 Barnevernsfaglige prinsipper

Barnevernloven (1992) bygger på flere prinsipper som gir uttrykk for grunnleggende verdier i samfunnet vårt (Barne og likestillingsdepartementet, 2012, s. 40). Det er tre prinsipper som ansees som grunnprinsipper; prinsippet om barnets beste, det mildeste inngreps prinsipp og

det biologiske prinsipp (Barne og likestillingsdepartementet , 2012, s. 41). Denne oppgaven vil gå i dybden på barnets beste og det biologiske prinsipp da det er det som faller innenfor oppgavens relevans. Medvirkning vil også presenteres her, da barnets perspektiv er svært avgjørende for å vurdere barnets beste.

3.2.1 Barnets beste

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører og angår barn (Regjeringen, 2019). Som nevnt tidligere er dette prinsippet sterkt juridisk forankret (Barnevernloven, 1992) (Menneskerettsloven, 1999). Det betyr at barnets beste skal vektes tungt, og kan på den måten forstås som et kart og kompass i alle beslutninger som gjelder barn. Dette kan likevel by på flere utfordringer da «barnets beste» er et dynamisk begrep, og vil forstås ulikt innenfor ulike kulturer, perioder og kontekster. Det finnes ingen universell forståelse av begrepet, og det må derfor vurderes opp mot hvert enkelt barn og deres familie. Til tross for en manglende definisjon av barnets beste finnes det noen føringer og/eller beskrivelser for hva som skal vektlegges i en slik vurdering (Bunkoldt, 2017). I bvl. § 4-1 står det at det skal legges vekt på «å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen» (Barnevernloven, 1992). Lovteksten gir ingen videre beskrivelse av hva som ligger i dette. Hva som er stabil og god voksenkontakt, kan tolkes på svært forskjellige måter og forstås ulikt. Barnets beste er derfor et normativt begrep og vil forandre seg over tid (Bunkoldt, 2017). I NOU 2012:5 problematiseres barnets beste slik:

Hva som er til barnets beste er imidlertid ikke entydig gitt og vil kunne variere med forhold som kultur og tradisjoner, religion, samfunnsforhold og også over tid. Barnets beste må videre konkretiseres opp mot barnets behov og totale livssituasjon.

(...) I prinsippet ligger det også at der barnets behov for omsorg og beskyttelse ikke er forenlig med foreldrene interesser skal barnets interesser og behov gå foran (Barne og likestillingsdepartementet , 2012).

Vektlegging av dette prinsippet krever dermed stor grad av skjønnsutøvelse, og kan by på etiske dilemma og utfordringer. For hvor går grensen mellom god nok og for dårlig? Barneverntjenesten og foreldre har ofte en ulik forståelse av hva som er til barnets beste (Bunkoldt, 2017).

Gode vurderinger av barnets beste, krever at barnevernspedagogen er godt informert om barnet og familiens situasjon (Ife, 2012). For å få til dette er det helt avgjørende å snakke med

barna. På den måten inkluderes barnets perspektiv. Dette fører oppgaven videre til det barnevernsfaglige prinsippet om barns rett til medvirkning.

3.2.2 Medvirkning

For å kunne ta avgjørelser til barnets beste er det nødvendig med tilstrekkelig kunnskap om barnets forståelse, ønsker og/eller meninger. For å få dette må barnet selv kommer til orde (Paulsen & Studsrød, 2019). Som nevnt er BK artikkel 12 ment for å sikre barns medvirkning i alle beslutninger som angår dem selv. I tillegg lovfester bvl. §§ 1-6 og 1-7 at alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter har rett til å medvirke (Barnevernloven, 1992).

Tre essensielle elementer er nylig fremhevet i forhold til retten til medvirkning (Paulsen & Studsrød, 2019). Den første er at barnet får informasjon om hva som foregår og sakens omstendigheter. Den andre er at barnet gis mulighet til å uttrykke sine meninger og den siste er at barnets meninger tas med i betraktning når beslutninger skal fattes, og at meningene da tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Paulsen & Studsrød, 2019). Bare dersom alle disse elementene er inkludert er barnets rett til medvirkning ivaretatt.

Det er viktig å huske på at bestemmelsene i BK og barnevernloven gir barn og unge en *rett* til å uttale seg, men ikke en *plikt* (Bendiksen & Haugli, 2021). Dette presiseres tydelig i bvl. § 6-3. Det er dermed barnevernstjenesten sin plikt å legge til rette for at barnet får medvirke i alle saker som omhandler dem selv.

3.2.3 Det biologiske prinsipp

Å ta avgjørelser til barnets beste handler primært om å veie ulike hensyn mot hverandre (Barne- og familiedepartementet, 2012). Helt sentralt blir det å vekte balansen mellom barnets interesser og foreldrenes interesser og rettigheter. Foreldrenes interesser og rettigheter faller inn under det som oppgaven tidligere definerte som det biologiske prinsipp. I NOU 2000:12 blir det biologiske prinsipp omtalt som en grunnverdi i det barnevernsfaglige arbeidet (Barne- og familiedepartementet, 2000). En grunnverdi skal forstås som en verdi som andre verdier skal utledes fra (Eide, 2019). Dette betyr at også barnets beste, som er barnevernets overordnede verdi, skal utledes av det biologiske prinsipp. De biologiske båndene mellom barn og foreldre har lenge blitt ansett som verdifullt i seg selv (Eide, 2019). I nyere tid er denne tilnærmingen blitt delvis endret. Hvorvidt de biologiske båndene har verdi eller ikke

avgjøres av hva båndene fører til. Det betyr at biologiske bånd som fører til gode tilknytningskvaliteter og utviklingsstøtte anerkjennes som bånd av verdi. Biologiske bånd som ikke fører til dette, vil ikke få den samme anerkjennelsen (Barne- og familiedepartementet, 2000). I noen saker kan barnets beste og det biologiske prinsipp stå som motpoler. Det vil si at barnets og foreldrenes interesser er motstridende. I slike tilfeller er det alltid barnets beste som skal vektes tyngst (Bunkoldt, 2017).

3.3 Stabilitet, kontinuitet og identitet

Ved vurdering av barnets beste skal det jf. bvl. § 4-1 legges vekt på å gi barnet «stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen» (Barnevernloven, 1992). Med kontinuitet menes det å ha en sammenhengende livshistorie (Bunkoldt, 2017, s. 47). Dette får vi blant annet ved å være omgitt av de samme menneskene gjennom oppveksten og senere i livet. Kontinuitet kan også skapes gjennom bilder, minner og steder (Bunkoldt, 2017). Slike ting skaper kontinuitet fordi de er med på å gjøre oss mennesker til dem vi er.

Kontinuitet er også viktig for identitetsutviklingen. Tetzchner beskriver identitet som den plassen individet har i en større sammenheng. Dette innebærer de rollene man har, og hvilke grupper man vil eller skal høre sammen med. Videre sier han at identitet omfatter «skjønn, seksuell legning, livssyn, etnisk tilhørighet og tilhørighet til et lokalsamfunn» (Tetzchner, 2012). En persons identitet er personens særegne personlighetstrekk og det som gjør dem til den de er. Identiteten formes av fortiden, og mennesker har et behov for å kjenne til å forstå noe av hvordan denne utviklingen har vært (Bunkoldt, 2017).

Bunkholdt beskriver stabilitet i omsorgen som omsorg der omsorgspersonene «gir omsorg i alle dens avskygninger på måter som gjør de voksne forutsigbare og til å stole på» (Bunkoldt, 2017, s. 47). Det vil si at stabil omsorg består av kjærlige, forutsigbare omsorgspersoner som gir tydelig signaler og setter faste, forståelige og forutsigbare grenser. Dette vil være med på å øke tilliten, påliteligheten og stabiliteten i relasjonen som igjen vil gi barnet en følelse av trygghet (Bunkoldt, 2017).

3.4 Utviklingspsykologi

Opgaven vil nå presentere teori som faller inn under utviklingspsykologien. Her inkluderes en redegjørelse av hva som ligger i begrepet utviklingsstøtte. Dette er relevant da det er et

krav at alle fosterhjem skal gi utviklingsstøttende omsorg (Bunkoldt, 2017). Oppgaven vil deretter redegjøre for relevant tilknytningspsykologi da dette vil være et avgjørende element i drøftingen. Barns tilknytning til sine omsorgspersoner er avgjørende for barnets utvikling, og tilknytningspsykologien faller derfor inn under utviklingspsykologi.

3.4.1 Utviklingsstøtte

Når et barn plasseres i fosterhjem, skal fosterhjemmet gi utviklingsstøttende omsorg. Det innebærer at fosterforeldrene må ha ferdigheter til å støtte en positiv utvikling hos barnet (Bufdir, 2018). For at fosterhjemmet skal utøve utviklingsstøttende omsorg er det helt nødvendig med utviklingsstøttende tilknytning. Dette begrepet er forankret i tilknytningspsykologien (Bunkoldt, 2017, s. 49). I dag sees tilknytning i lys av en transaksjonsmodell for utvikling. Det betyr at utviklingen skjer ved gjensidig påvirkning mellom barnet, forhold under svangerskap og fødsel og de erfaringene barnet gjør seg. Positive erfaringer er utviklingsfremmende og negative erfaringer er utviklingshemmende. Ulike barn påvirker omgivelsene på ulike måter, og kan dermed utløse ulik respons fra sine omsorgsgivere. På den måten er også barnet med på å bidra til egen utvikling (Bunkoldt, 2017, s. 49).

3.4.2 Tilknytning

Tilknytning faller inn under utviklingspsykologi. Tetzchner beskriver tilknytning som hvordan barn tidlig i utviklingen danner relasjoner og utvikler følelser overfor andre mennesker (Tetzchner, 2012). John Bowlby (1907-1990) er en svært sentral psykolog innenfor utviklingspsykologien. Han beskriver tilknytning med sin etologiske teori som et atferdssystem barn har for å beskytte seg gjennom nærhet. Han mente at barns tidlige erfaringer lagres og danner grunnlaget for senere sosial fungering. Dette kalte han indre arbeidsmodeller (Tetzchner, 2012). Begrepet indre arbeidsmodeller har i senere tid blitt et svært sentralt begrep innenfor utviklingspsykologi.

3.4.3 Indre arbeidsmodeller

Bunkholdt definerer indre arbeidsmodeller som «en samling av tanker, følelser og handlingsberedskap som er skapt av de tidlige samspillserfaringene mellom barn og omsorgsgivere» (Bunkoldt, 2017, s. 51). Dette betyr at de samspillserfaringene barn opplever tidlig i livet påvirker hvordan de møter andre mennesker senere. De indre arbeidsmodellene omhandler også hvilket syn barnet har på seg selv. Gode indre arbeidsmodeller øker sjansene

for et godt selvbilde, mens dårlige indre arbeidsmodeller kan føre til at barnet føler seg mislykket og mangler tro på seg selv. De indre arbeidsmodellene ansees å være ferdig etablert når barnet er i sitt andre leveår. Dette viser hvor betydelig de første leveårene er. Det er likevel viktig å påpeke at en indre arbeidsmodell ikke er helt fastlåst. Ved hjelp av gode og positive erfaringer senere i livet kan de indre arbeidsmodellene justeres. En godt etablert indre arbeidsmodell kan likevel være svært vanskelig å endre, da reaksjonsmønsteret nesten skjer automatisk (Bunkoldt, 2017).

3.4.4 Tilknytningskvaliteter

Mary Ainsworth utviklet sammen med medarbeidere fire ulike tilknytningstyper: trygg tilknytning, unnvikende tilknytning, ambivalent tilknytning og desorganisert tilknytning (Kvelling, 2015, s. 88). Disse kvalitetene sier noe om barns evner og muligheter til å knytte seg til andre mennesker. Dette kalles for relasjonskompetanse (Bunkoldt, 2017, s. 52). Barn som utvikler trygg tilknytning har stabile, kjærlige, tilgjengelige, sensitive, svarende og aksepterende omsorgsgivere. De ser barnet og dets behov, og hjelper det til å regulere sine følelser. Foreldrene blir en trygg base som hjelper barnet til å utforske verden (Bunkoldt, 2017). Disse barna får god relasjonskompetanse. Begrepet trygg base stammer fra Circle of Security (COS). COS er en metode som skal veilede foreldre til å bli en trygg base for deres barn (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015).

Barn med ambivalent tilknytning har vokst opp med ustabile og uforutsigbare omsorgsgivere. Barnet blir derfor usikker på hvordan og når det får omsorgsgivers oppmerksomhet og omsorg. Dette kan føre til at disse barna tyr til store reaksjoner, som for eksempel voldsom gråt og sinne for å sikre seg oppmerksomhet fra sine omsorgspersoner. Disse barna har en liten grad av relasjonskompetanse (Bunkoldt, 2017, s. 52). Unnvikende tilknytning utvikles hos barn som har opplevd omsorgsgivere som er likegyldige, avfeiende og latterliggjørende. Dette skjer ofte dersom den voksne har et behov for å distansere seg fra barnets følelser. Barnet reagerer da ofte også med å distansere seg og underspiller egne behov og følelser. De skaper trygghet for seg selv ved å ta avstand. Disse barna har lav relasjonskompetanse (Bunkoldt, 2017, s. 52). Desorganisert tilknytning utvikles hos barn med omsorgsgivere som er utilgjengelige, ustabile, uforutsigbare og truende. Dette er omsorgspersoner som ofte selv har vært utsatt for vold eller overgrep tidligere i livet. De tar med seg sine egne vonde erfaringer og opplevelser inn i barnas liv. Tilværelsen er ofte preget av mye kaos. Disse barna har lav relasjonskompetanse (Bunkoldt, 2017, s. 53).

Det er den trygge tilknytningen som gir best forutsetninger for god fungering senere i livet. Tanken er at trygge tilknytninger tidlig i livet danner gode indre arbeidsmodeller, som legger til rette for en sunn og adekvat utviklingsvei (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015).

4.0 Diskusjon

Jf. barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 3 har barn og biologiske foreldre alltid rett til kontakt så lenge det ikke strider med barnets beste. Oppgaven vil videre drøfte hvorvidt samvær er til barnets beste ved å se på fordeler og ulemper. Dette vil diskuteres i lys av teorien som nå er blitt presentert og relevant forskning på feltet.

4.1 Tilknytning

4.1.1 Tilknytning til fosterforeldrene

Sjøvold og Furuholm argumenterer for at barnets alder er en avgjørende faktor i diskusjoner omkring samvær. De skriver: «når det gjelder sped- og småbarn som flyttes i fosterhjem og hvor formålet er en langsiktig oppvekst, har de ikke behov for samvær med biologiske foreldre for sin egen del» (Stang & Baugerud, 2018, s. 26). Dette begrunnes i tilknytningspsykologien da barns tilknytning til sine nærmeste ikke etableres før ved 10-12 måneders alder. Barn som er yngre enn dette har ikke klare forestillinger om hvem som er deres foreldre (Stang & Baugerud, 2018, s. 25). Ved fosterhjems plasseringer for barn i så lav alder kan det derfor være hensiktsmessig å fokusere på å skape en trygg og god tilknytning til sine nye omsorgspersoner i fosterhjemmet, fremfor stor hyppighet av samvær med biologiske foreldre. Sped- og småbarn er avhengig av sensitiv og kjærlig omsorg fra sine omsorgspersoner, og for å få til dette er en god relasjon og tilknytning til fosterforeldrene helt avgjørende (Stang & Baugerud, 2018, s. 26).

Et annet aspekt er at svært mange barn som flytter i fosterhjem har dårlige indre arbeidsmodeller (Bunkoldt, 2017, s. 87). De er ofte preget av uhensiktsmessig tilknytningsstiler, i mangel på trygge og gode omsorgspersoner. Barn med utrygge indre arbeidsmodeller er svært sårbare for å utvikle tilknytningsforstyrrelser (Stang & Baugerud, 2018, s. 28). Barn som vokser opp under omsorgssvikt vokser ofte opp med utilgjengelige, ustabile og uforutsigbare omsorgsgivere. Barnet vil da ifølge Ainsworth sin teori om tilknytningsstiler utvikle utrygg tilknytning (Kvello, 2015). Som nevnt tidligere er ikke indre arbeidsmodeller fastlåste. Bunkholdt beskriver at den dypeste meningen med en

fosterhjems plassering er «at fosterbarnet får hjelp til å endre sine indre arbeidsmodeller; fra grunnleggende mistillit til seg selv og andre, til større tiltro til egne muligheter og til andre interesse og omsorg for dem» (Bunkoldt, 2017, s. 87). Det vil si at når et barn kommer til fosterfamilien er hensikten at de skal få gode, kjærlige, sensitive og forutsigbare omsorgspersoner som kan være med å skape positive justeringer i barnets indre arbeidsmodeller. For å få til dette er det nødvendig med en trygg og god tilknytning. Dersom kontakten mellom barn og biologiske foreldre blir for hyppig kan det sette noen begrensninger for dette.

En studie som underbygger dette poenget, er Caroline Boyle (2015) sin studie av barn som var adoptert eller plassert i fosterhjem. Hun tok for seg hvilken påvirkning det hadde på barna å ha kontakt med sin biologiske familie (Boyle, 2015). Dataen fra Boyle sin analyse viste at samvær i noen tilfeller kan forverre barnets tilknytningsvansker. Fosterhjemmene som deltok i undersøkelsen, rapporterte at mange av barna fortsatte å oppleve foreldrenes avvisning under samværene. Dette førte til at barnet gikk rett tilbake til den utrygge tilknytningsatferden og ble et hinder for tilknytningen til fosterfamilien (Boyle, 2015).

Det finnes også tilfeller der de biologiske foreldrene eksplisitt forsøker å hindre barnets tilknytning til fosterfamilien (Bunkoldt, 2017). I etterkant av å miste omsorgen for sine barn er det naturlig at en fylles med mye sterke og vonde følelser, og kanskje også en stor misnøye overfor avgjørelsen. Samværet kan da bli en arena for foreldrene til å hindre barnet i å knytte seg til sine nye fosterforeldre ved å bruke barnets lojalitet mot dem (Bunkoldt, 2017, s. 215). Dette kan sette i gang mange vanskelige følelser hos barnet. Den store graden av lojalitet kan i verste fall føre til at barnet vegrer seg for å ta imot den omsorgen som fosterforeldrene prøver å gi, og dermed begrense barnets tilknytning til fosterforeldrene. I slike tilfeller kan samvær være en utfordring mer enn en positiv opplevelse, og samværet vil da ikke være til barnets beste.

På den andre siden finnes det forskning som viser til at barn evner å opprettholde god og stabil tilknytning til flere omsorgspersoner samtidig (Cassidy, 2016). Boyle viser også til at kontakt med biologisk familie kunne være positivt for barnets tilknytning til sine nye omsorgsgivere. Hun sa gjennom sin analyse at kontakten kunne virke lindrende for angst og uro, og senke barnets skyldfølelse overfor foreldrene (Boyle, 2015). Samværet kan også være med på å bearbeide den sorgen barnet har overfor foreldrene og omsorgsovertakelsen

(Bunkoldt, 2017). Dette kan gi barnet mer rom til å knytte seg til de nye omsorgsgiverne, og samvær kan i slike tilfeller fremme både tilknytning til biologiske foreldre og fosterforeldrene.

4.1.2 Stabilitet og kontinuitet

Fastsettelse av samvær skal alltid gjøres i lys av hva som er til barnets beste. Ved vurdering av barnets beste skal det jf. bvl. § 4-1 legges vekt på å gi barnet «stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen» (Barnevernloven, 1992). Dette er to viktige prinsipper innenfor alt barnevernsarbeid. Til tross for at disse skal være veiledende når det skal tas barnevernsfaglige avgjørelser, kan de også fremstå som motstridende. Dette gjelder også når det kommer til avgjørelser omkring samvær.

Til tross for at et barn lever under omsorgssvikt knytter det seg til sine foreldre (Kvello, 2015). Barn har derfor ofte behov for å bevare kontakten med sine foreldre selv om de ikke kan bo sammen. Dette er også viktig for å skape god kontinuitet i omsorgen. Som nevnt tidligere skapes kontinuitet ved å omgås de samme menneskene som en omgav seg med tidlig i livet (Bunkoldt, 2017). Dette kan også være viktig for barnets identitetsutvikling (Pettersen I. N., 2016). Boyle peker i sin rapport på at samvær og kontakt med sine biologiske foreldre var med på å skape en mer sammenhengende identitetsfølelse hos barna (Boyle, 2015). Et godt samarbeid mellom fosterfamilie og foreldra var en avgjørende faktor for at barna skulle ha det bra med en identitet fra to ulike familier (Boyle, 2015). På bakgrunn av dette kan man argumentere for at samvær er med på å hjelpe barnet til å ha det bra med seg selv i etterkant av en omsorgsovertakelse, og er derfor til barnets beste.

Det er likevel viktig å huske på at en omsorgsovertakelse skjer fordi at omsorgen fra biologiske foreldre er svært mangelfull, og førte til mangel på stabilitet i omsorgssituasjonen. Et av målene med en fosterhjems plassering er at barnet skal oppleve stabilitet i hverdagen. I dette ligger det at barnet skal erfare forutsigbare omsorgspersoner, uten hyppige endringer i væremåte eller rutiner. Mangel på denne stabiliteten kan øke sjansene for at barnet opprettholder den utrygge og desorganisert tilknytning. Dette kan igjen føre til økt risiko for skjevutvikling eller skader i utviklingen (Pettersen I. N., 2016). Hensynet til kontinuitet må derfor vike for hensynet til stabilitet dersom samværene fører til negative reaksjoner eller påvirkning på barnet (Barne- og familiedepartementet, 2021).

4.1.3 Prinsipp om utviklingsstøttende tilknytning

Når samvær skal settes er det et krav at også dette skal være utviklingsstøttende (Bunkoldt, 2017, s. 219). Forskning viser at noen barn har fått så store reaksjoner på samvær at de har regrediert og gått tilbake i utvikling (Pettersen I. N., 2016). Samvær kan være en stor stressfaktor for noen barn. Dersom det blir for mye stress omkring samværsituasjonen minsker mulighetene for at barnet klarer å ta med seg de positive elementene fra samværet. I stedet bruker barnet alle sine krefter på å beskytte seg selv og komme seg gjennom situasjonen. Dersom dette blir et vedvarende mønster kan det bli skadelig for barnets utvikling (Pettersen I. N., 2016). Det er da stor sannsynlighet for at samværet heller ikke blir fremmede for forholdet mellom barnet og de biologiske foreldrene.

En studie som støtter opp under dette er Kenrick (2009) sin studie av barn som var adoptert eller plassert i fosterhjem, og deres kontakt med biologiske foreldre. Hans undersøkelse viste at intensiv og hyppig kontakt mellom barn og biologiske foreldre kan ha negativ effekt på barnets utvikling. Spesielt når det er snakk om de yngste barna. Kenrick sin undersøkelse omhandlet spedbarn mellom 0 og 10 måneder. Han undersøkte 26 fosterfamilier der barna hadde samvær med sine biologiske foreldre mellom en til fem ganger per uke. Funnene ble at de som hadde hyppigst samvær ofte fremstod som engstelige. Dette ble knyttet til de hyppige separasjonene som spedbarna opplevde. Det ble også rapportert at den intensive kontakten forstyrret barnas mat- og søvnrutiner (Kenrick, 2009). Humphreys og Kiraly (2009) gjennomførte på bakgrunn av Kenrick sine funn en gjennomgang av sakspapirene til 119 barn som var tatt ut av familien da de var under tolv måneder gamle. Deres funn stemte med Kenrick sin konklusjon om at intensiv kontakt kunne virke forstyrrende på barnets kontakt og skape uro. De fant også at hyppig kontakt ikke økte sjansene for gjenforening (Humphreys & Kiraly, 2009). I lys av disse funnene kan for hyppig kontakt ha negativ påvirkning på barnets muligheter for å utvikle trygg tilknytning til de nye omsorgspersonene sine. Samværet vil i slike tilfeller ikke være utviklingsstøttende, og vurderes da heller ikke som barnets beste.

Barn som blir flyttet i fosterhjem vegrer seg ofte for å knytte seg til sin nye familie av lojalitet til sine biologiske foreldre (Bunkoldt, 2017). Dersom de biologiske foreldrene under samvær klarer å være støttende og vise barnet at det er greit å knytte seg til sin nye familie kan foreldrene gjøre tilknytningen til fosterfamilien lettere for barna. Dette er viktig for at plasseringen skal bli utviklingsfremmende (Bunkoldt, 2017). Biologiske foreldre som evner

dette, har god samværskompetanse. Samværet vil da også være utviklingsfremmende. Jørgensen har skrevet en artikkel basert på en studie av hvordan ti mødre beskriver samværet med sine barn som er i langvarige fosterhjems plasseringer (Jørgensen, 2015). Noen av mødrene i hennes artikkel sier at det kunne være svært vanskelig å være støttende overfor den nye fosterfamilien. De sa at de ofte kunne føle på sjalusi overfor fosterfamilien dersom barnet snakket positivt om dem. Noen av mødrene sa også at de ble glade dersom barnet snakket negativt om fosterfamilien og heller betrodde seg til dem (Jørgensen, 2015). Det er svært forståelig at foreldrene reagerer slik. Å miste omsorgen for sine egne barn kan medfølge et kaos av følelser, både overfor seg selv og systemet. Det kan derfor være svært vanskelig for dem å tenke rasjonelt oppi det hele. Jeg tenker at det her vil være avgjørende med veiledning. Dersom foreldrene får hjelp til å bearbeide sine følelser, kan det bli lettere for dem å se hva som er barnets behov (Kvillo, 2015). Det kan det bli lettere for dem å akseptere å støtte plasseringen, og barnets gode opplevelser i fosterfamilien kan oppleves som gode isteden for vonde.

Hos familier der samværskvaliteten blir vurdert som dårlig må det gjøres en grundig vurdering av om det likevel finnes muligheter å gjennomføre samværet på, uten at det skal være utviklingshemmende. Forskning på feltet viser til at barn i mange tilfeller har et sterkt ønske om å treffe sin biologiske familie. Dette til tross for at sosialarbeidere og fosterforeldre vurderer kvaliteten og verdien i samværet som lav eller dårlig (Martinez, Fuentes, Bernedo, & Garcia-Martin, 2014). Dette støtter opp under det biologiske prinsippet og EMD sine føringer om at samvær ikke alltid er et middel for tilbakeføring, men at det også har en egenverdi i seg selv (Barne- og familiedepartementet, 2021). Barnets egne ønsker skal vektles tungt etter prinsippet om medvirkning, og det blir derfor viktig at profesjonsutøveren forsøker å se etter gode løsninger for å likevel få gjennomført samværet slik at det blir utviklingsstøttende.

4.2 Individuelle hensyn og barns medvirkning

En rapport fra Fossum, Vis og Holtan spesifiserer viktigheten av å vektlegge barnas egne ønsker for samvær (Fossum, Vis, & Holtan, 2018). For å sørge for at beslutninger om barn er til deres beste er det helt avgjørende å høre deres egne synspunkter. Dette er både et barnevernsfaglig prinsipp og en lovfestet rettighet (Paulsen & Studsrød, 2019). Den barnevernsfaglige praksisen og de juridiske retningslinjene er generelle. Det vil si at de skal gjelde for alle. Innenfor disse reglene kreves det en stor grad av skjønnsutøvelse for å tilpasse beslutningene til hvert enkelt barn. Alle barn har ulike individuelle behov (Bunkoldt, 2017).

Dette kommer også tydelig frem i forandringsfabrikken sin rapport om samvær (Forandringsfabrikken, 2021, s. 7):

Vi er forskjellige. Forskjellige ting gjør oss trygge og forskjellige ting gjør oss glade. Hvis vi bare må gjøre det som er bestemt for alle barn, blir det veldig feil for mange av oss. Når det blir veldig feil blir samværet skummelt og utrygt.

En skummel og utrygg samværssituasjon kan få store konsekvenser for barnet, og kan ha negativ effekt på deres utvikling. Dette underbygges av Sen og Broadhurst (2011) som sier samværet kan bli skadelig dersom man ikke tar hensyn til barnas individuelle behov (Boyle, 2015). Ved beslutninger om samvær er til barnets beste må det derfor gjøres en vurdering i lys av det enkelte barns behov. Det krever en stor grad av skjønnsutøvelse. Caspersen og Paulsen (2019) definerer faglig skjønn som «at den profesjonelle har en fagkunnskap som må anvendes overfor enkelttilfeller for å komme frem til den mest hensiktsmessige beslutning» (Caspersen & Paulsen, 2019, s. 185). Dette er altså den resonneringsprosessen som foregår når det ikke foreligger et åpenbart svar, slik som det sjelden gjør i barnevernsfaglige avgjørelser. Et av de viktigste redskapene profesjonsutøveren kan bruke for å ta en god og riktig avgjørelse er å snakke med barnet. For å finne ut hva som er det enkelte barnets behov må man spørre dem, da det bare er barnet selv som sitter på barnets perspektiv. Dette kommer også tydelig frem i Boyle sin artikkel. Hun sier at alle saker må vurderes individuelt i lys av hvilket utbytte det enkelte barnet har av samvær. Hun advarer også sterkt mot standardiserte anbefalinger, og vektlegger at det også vil stride med lovverket (Boyle, 2015). Dette fremgår også av kritikken fra EMD. De er tydelige på at avgjørelser omkring samvær må tas lys av det enkelte barns behov, og jevnlig evalueres og vurderes (Kvalnes, 2021).

Forandringsfabrikken har skrevet en rapport basert på spørreundersøkelser om samvær med 100 barnevernsbarn. Her kommer også viktigheten av barns medvirkning tydelig frem (Forandringsfabrikken, 2021). Hele 62 % av deltakerne rapporterer at de ikke har fått muligheten til å fortelle om hva som er viktig for dem når det kommer til samvær, og 60% har ikke fått være deltakende i avgjørelsen av om de skal ha samvær og hvor ofte. Som utdraget over viser, så sier barna at mangel på deltakelse i avgjørelsene skaper frykt og utrygghet. Dersom det blir tilfelle, vil samværet ikke være til barnets beste. Bare ved deltakelse i beslutningene kan samværet føles trygt og godt.

Det er viktig å huske at barna skal få være med å bestemme, men ikke at det er de som skal bestemme. Ifølge Forandringsfabrikken sin rapport er dette viktig å informere barnet om, slik at det ikke blir skuffet dersom avgjørelsen ikke blir som de selv ønsker. Til tross for at barnets perspektiv er viktig så er det i noen tilfeller andre momenter som må vektas tyngre. Det er ikke slik at barnet alltid vet hva som er best for dem selv. Det må da gjøres en helhetlig vurdering basert på alle de ulike momentene i barnets situasjon. Her skal selvsagt også barnets egne ønsker vektas. Et eksempel kan være dersom et barn ønsker veldig mye mer samvær enn det barnevernstjenesten vurderer er bra. Det vil da være viktig å forklare barnet hvorfor det ikke kan ha så mye samvær som det selv ønsker (Forandringsfabrikken, 2021). På den måten kan man likevel skape en følelse at av barnet blir sett, inkludert og hørt, og det kan bli en samværsordning til barnets beste, til tross for at det kanskje ikke ble helt slik som barnet selv ønsket. Dette kan sees i lys av Paulsen og Studsrøds som sier at retten til medvirkning består av de tre elementene informasjon, mulighet til å uttrykke sine meninger og at disse meningene tas i betraktning og tillegges vekt i samsvar med barnets modenhet og alder (Paulsen & Studsrød, 2019). Barnets rett til medvirkning er altså ivaretatt dersom alle de tre elementene er inkludert ved avgjørelser rundt samvær, selv om det ikke alltid kan bli slik barnet selv ønsker.

Ved beslutninger om samvær skal det i lys av menneskerettighetskonvensjonen artikkel 8 og det biologiske prinsipp også tas hensyn til de biologiske foreldrenes ønsker. Dette ble tydelig presisert av EMD i dommene mot Norge (Kvalnes, 2021). En måte å gjøre det på kan være å tilrettelegge for at også foreldrene skal få medvirke. I Jørgensen sin artikkel er det gjentagende at mødrene ønsker mer medbestemmelse når det kommer til samvær (Jørgensen, 2015). I tillegg sier barn at de ønsker mer medbestemmelse (Forandringsfabrikken, 2021). I noen tilfeller kan disse partene ha motstridende ønsker, og det kan da bli utfordrende å ta en avgjørelse som sørger for at begge parter føler seg ivaretatt. Lovverket er likevel svært tydelig på at det er barnets beste som alltid skal være det ledende prinsippet. Jørgensen sier at i en slik vurdering bør foreldrene interesser og ønsker vektlegges som en del av barnets beste (Jørgensen, 2015). På den måten kan det argumenteres for at det biologiske prinsippet bør være integrert og vektas tungt i alle avgjørelser om barnets beste. Det er likevel viktig å presisere at samvær mot barnas egne ønsker kan ifølge Forandringsfabrikken være med på å svekke båndene mellom foreldre og barn (Forandringsfabrikken, 2021).

4.3 Samvær og tilbakeføring

Som nevnt i teoridelen skal tilbakeføring alltid være det overordnede målet for alle fosterhjems plasseringer. Denne praksisen kommer frem av dommene mot Norge i den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Når et barn blir tatt ut av hjemmet er det fordi foreldrene ikke klarer å utøve god nok omsorg. Tanken er derfor at foreldrene skal jobbe med seg selv og bedre sine omsorgsevner imens barnet får bo i tryggere og mer stabile hjem. For at en slik tilbakeføring skal kunne finne sted er det flere ting som må ligge til rette. I tillegg til at det må skje en endring og forbedring hos foreldrene, så må relasjonen mellom barn og foreldre ivaretas. I noen tilfeller kan det være snakk om vedlikehold, mens i andre kan det være snakk om å bedre den.

Fanshel (1975) mener at «kontakt er nøkkelen til tilbakeføring» (Bunkoldt, 2017, s. 213). Kontakt mellom barn og biologiske foreldre oppnås via samvær. Fanshel sin påstand underbygges av en stor studie han utførte sammen med sin kollega Shinn. Studien viste at de barna som hadde lite eller ingen kontakt med sine foreldre ble boende i fosterhjemmet, mens de som hadde mye kontakt flyttet tilbake. Studien pekte også på at de som hadde mye kontakt og ble tilbakeført ofte var de yngre barna (Bunkoldt, 2017, s. 213). Dette taler for samvær, i henhold til EMD sine føringer om tilbakeføring. Fanshel og Shinn sin studie har likevel noen svakheter som viser til at kontakt alene bare i liten grad er avgjørende for om det blir tilbakeføring eller ikke. Studien viser at kontakten er bestemmende bare for rask tilbakeføring, og at det ellers er forholdene i familien som vokter tyngst (Bunkoldt, 2017, s. 214).

Denne påstanden underbygges av Stang og Baugerud sin rapport om samvær. De viser til forskning fra Storbritannia som sier at barn har større sannsynlighet for å returnere til foreldrenes omsorg dersom de har jevnlig kontakt (Stang & Baugerud, Samvær etter omsorgsovertakelse, 2018, s. 18). Videre understreker også dem at samvær ene og alene ikke er den avgjørende årsaken til tilbakeføring, men at samværet har mange positive konsekvenser som kan fungere som positive faktorer for tilbakeføringen. De hevder derfor at samvær er helt nødvendig (Stang & Baugerud, Samvær etter omsorgsovertakelse, 2018). Faktorene de peker på er at samværet kan fremme en positiv relasjon, god tilknytning og skape motivasjon for bedring hos foreldrene (Stang & Baugerud, Samvær etter omsorgsovertakelse, 2018, s. 19). I henhold til tilknytningspsykologien vil det derfor være viktig med jevnlig kontakt i saker der det er stor sannsynlighet for tilbakeføring. Det er likevel viktig å vurdere hvilken påvirkning

denne kontakten har på barnet. Som nevnt tidligere finnes det forskning som viser til at for hyppig kontakt kan ha negative effekter på barnets utvikling (Kenrick, 2009).

5.0 Oppsummering og avslutning

Oppgaven vil nå foreta en oppsummering av de mest sentrale momentene fra drøftelsen og svare på problemstillingen. Det vil også komme en kort redegjørelse av hvilke implikasjoner oppgaven peker på for profesjonsutøveren ved avgjørelser omkring samvær.

I lys av oppgavens mange momenter viser det til at avgjørelser omkring samvær er svært komplekse og sammensatte. Oppgaven peker på at det ikke skal settes standardiserte ordninger, men at alle beslutninger krever en grundig og faglig skjønnsmessig vurdering i lys av det enkelte barns behov. Denne vurderingen må tas ved bruk av lovverket, rettspraksis, barnevernsfaglige prinsipper og praksis, utviklings- og tilknytningspsykologisk teori og ikke minst ut fra barnets egne ønsker. Det finnes dermed ingen fasit på om samvær er til barnets beste ved plassering i fosterhjem. Dette må vurderes i hver enkelt sak.

Oppgavens drøftelse viser til at det i noen tilfeller kan være skadelig for barnet med samvær. Det skal likevel ifølge EMD-dommene foreligge svært spesielle hensyn for å begrense eller nekte samvær. EMD presiserer tre ulike grunnlag for dette. Den første er dersom de biologiske foreldrene er «særlig uegnet», den andre er dersom samværet vil «skade barnet» og den tredje er dersom det går betydelig tid siden plasseringen, slik at hensynet til stabilitet veier mer enn hensynet til gjenforening (Pettersen & Solum, 2020). For å vurdere om noen av disse kriteriene er oppfylt er det nødvendig med gode og grundige faglige skjønnsmessige vurderinger. Ut fra oppgavens drøftelse kan det i henhold til EMD sine kriterier i noen tilfeller være nødvendig å begrense eller nekte samvær. Eksempelvis kan samvær skade barnet dersom det er hemmende for positiv utvikling. Forskning viser at samvær i noen tilfeller er preget av mye stress, og at barn i noen tilfeller viser tydelige reaksjoner både i forkant og/eller etterkant av samværet (Pettersen I. N., 2016). I tillegg finnes det tilfeller der de biologiske foreldrene eksplisitt prøver å forhindre barnets tilknytning til sine nye omsorgsgivere (Bunkholdt, 2017). Som Bunkholdt mfl. understreker er hensikten med en fosterhjems plassering at barnet skal få gode og trygge omsorgsgivere som kan bidra til at barnet får en positiv utvikling og får endret sine dårlige indre arbeidsmodeller. Samvær som blir en hindring for dette setter begrensninger for det overordnede formålet med plasseringen.

Samværet kan i slike tilfeller være skadelig for barnet og det kan da være til barnets beste å begrense eller nekte samvær i henhold til praksisen som følger av EMD-dommene.

Oppgavens drøftelse viser likevel til at det i de fleste tilfeller er mange og tunge argumenter for samvær. Det overordnede gjenforeningsmålsettingen jf. EMD-dommene viser til at det som oftest er til barnets beste å ha kontakt med sin biologiske familie. Det er flere som mener at kontakt med biologiske foreldre er helt avgjørende for tilbakeføring. Derav Fanshel (1975) og Stang og Baugerud (2018). I tillegg til at kontakt gjennom samvær kan være avgjørende for tilbakeføring viser det biologiske prinsippet blant annet til egenverdien kontakt mellom barnet og sin biologiske familie har i seg selv. Å få tilbringe tid med sin biologiske familie anses i de fleste tilfeller som positivt (Barne- og familiedepartementet, 2021). Samvær med biologiske familie kan også ha positiv innvirkning på selve fosterhjems plasseringen. Samvær bidrar til at barnet får en kontinuitet i livet sitt. Som Boyle peker på i sin rapport er dette viktig for at barnet får en positiv identitetsutvikling og en sammenhengende identitetsfølelse. I tillegg kan samværet være en arena der de biologiske foreldrene kan være støttende og vise barnet at det er greit å knytte seg til sine nye omsorgsgivere. Dette kan lette på barnets tyngende følelse av lojalitet og bidra til en god og utviklingsstøttende tilknytning til fosterforeldrene.

Drøftelsen av hvorvidt samvær er til barnets beste har tydeliggjort noen elementer av hva som er viktig i slike avgjørelser, og derav vist til implikasjoner som jeg vil ta med meg videre i min profesjonsutøvelse som barnevernspedagog. Gjennom drøftelsen kommer viktigheten av medvirkning tydelig frem. Oppgaven viser til at det er helt nødvendig for profesjonsutøveren å tilrettelegge for god medvirkning i alle saker som omhandler samvær. Dette underbygges av forandringsfabrikken sin rapport. I lys av EMK skal også det også tas hensyn til de biologiske foreldrenes ønsker. Det vil derfor være viktig at profesjonsutøveren tilrettelegger for de biologiske foreldrenes medvirkning. En annen ting som drøftelsen viser til, er veiledning av foreldrene som mister omsorgen for sine barn. Kvello (2015) peker på at dersom foreldrene får hjelp til å bearbeide sine følelser øker sjansene for at de klarer å se barnets behov. Dersom de får det til, kan det bli lettere for dem å støtte plasseringen. Dette kan smitte over på barnet noe som igjen kan føre til en bedre tilknytning – både til fosterforeldrene og de biologiske foreldrene.

6.0 Litteraturliste

- Alvik, I. F. (2021, November 18.). *Norge endrer praksis etter barnevernsdommer*. Hentet fra oslomet.no: <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/praksis-barnevernsdommer>
- Alvik, I. F. (2021, november 18). *Samvær etter omsorgsovertakelse, en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsrett*. Hentet fra Oslomet.no: <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753>
- Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care. A practical guide*. London: Open university press.
- Barne- og familiedepartementet. (2000, mai). *NOU 2000:12* . Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/>
- Barne- og familiedepartementet. (2012, februar 6). *NOU 2012: 5*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>
- Barne- og familiedepartementet. (2016, november 28). *NOU 2016: 16*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>
- Barne- og familiedepartementet. (2021, September 4.). *Prop.133 L (2020–2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Hentet fra Lovdata.no: <https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/prop-133-l-202021?searchResultContext=2615&rowNumber=1&totalHits=271>
- Barne og likestillingsdepartementet . (2012). *NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Barne.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100)*. Hentet fra Lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>
- Bendiksen, L., & Haugli, T. (2021). *Sentrale emner i barneretten (4.utg)*. Oslo: Univeristetsforlaget.
- Boyle, C. (2015). *What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review*. Borough Road: London South Bank University.
- Bufdir. (2018, desember 27.). *Samvær*. Hentet fra Bufdir.no: https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_aresrelatert_vold___en_veileder_til_barnevernstjenesten/Fasene_i_en_barnevernssak___familie___og_sikkerhetsarbeid/Flytting/Samvar/

- Bufdir. (2018, mars 8.). *Utviklingsstøtte*. Hentet fra bufdir.no:
https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/opplaring_fosterhjem/Oppfolging_og_ivaretagelse_av_barnet/utviklingsstotte/
- Bunkoldt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid, fra rekruttering til tilbakeføring*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Caspersen, J., & Paulsen, V. (2019). Barnevernspedagogen som profesjonell skjønnsutøver. I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran, & K. Mevik, *Barnevernspedagog en grunnbok* (ss. 186-196). Oslo: Universitetsforlaget.
- Cassidy, J. (2016). The nature of the child's ties. I J. Cassidy, & P. R. Shaver, *Handbook of attachment. Theory, research, and clinical applications* (ss. 3-24). New York. London: The Guilford Press.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving (7.utg)*. Oslo: Gyldendal.
- Eide, S. B. (2019). Etikk i barnevernet. I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran, & K. Mevik, *Barnevernspedagog - en grunnbok* (ss. 66-77). Oslo: Universitetsforlaget.
- Forandringsfabrikken. (2021). *Det handler om oss*. Forandringsfabrikken Kunnskapscenter.
- Fossum, S., Vis, S. A., & Holtan, A. (2018, januar 28). *Do frequency of visits with birth parents impact children's mental health and parental stress in stable foster care settings*. Hentet fra Cogent Psychology:
[file:///Users/idaheroy/Downloads/marencarlson%20\(1\).pdf](file:///Users/idaheroy/Downloads/marencarlson%20(1).pdf)
- Haugli, T., & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevernsaker (1.utg)*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Havik, T., & Backe-Hansen, E. (1998). *Kunnskapsstatus for fosterhjemsarbeidet*. Barnevernets utviklingssenter på Vetlandet, 3.
- Høyesterett. (1991, mai 23). *Rt-1991-557*. Hentet fra Lovdata.no:
<https://lovdata.no/pro/#document/HRSIV/avgjorelse/rt-1991-557-69a?searchResultContext=5157&rowNumber=1&totalHits=98>
- Humphreys, C., & Kiraly, M. (2009). *Baby on Board, Executive Summary of Report of the Infants in Care and Family Contact Research Project*. Melbourne: University of Melbourne.
- Jørgensen, E. T. (2015, september 4). Moderskap med restriksjoner. *Norges Barnevern*, ss. 183-201.
- Kenrick, J. (2009). *Concurrent planning. A retrospective study of the continuities and discontinuities of care, and their impact on the development of infants and young children placed for adoption by the Coram Concurrent Planning Project*. *Adoption & Fostering*, 33, 4.

- Kvalnes, P. A. (2021, desember 12). *Norge endrer praksis etter barnevernsdommer*. Hentet fra Oslomet.no: <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/praksis-barnevern-dommer>
- Kvelling, Ø. (2015). *Barn i risiko, skadelige omsorgssituasjoner (2. utg)*. Gyldendal akademisk: Oslo.
- Martinez, M. D., Fuentes, M. J., Bernedo, I. M., & Garcia-Martin, M. A. (2014, juni). Contact visits between foster children and their birth family: the views of foster children, foster parent and social workers. *Child and Family social work*, ss. 473-483.
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30)*. Hentet fra Lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=barnekonvensjonen>
- Paulsen, V., & Studsrød, I. (2019). Barnet i sentrum for barnevernspedagogens yrkesutøvelse (1. utg). I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran, & K. Mevik, *Barnevernspedagog, en grunnbok* (ss. 25-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Pettersen, E. B., & Solum, M. K. (2020). *Informasjonsskriv om behandlingen av barnevernssaker - nye avgjørelser fra Høyesterett*. Barne- og familiedepartementet .
- Pettersen, I. N. (2016, januar 25). *Samvær til glede for barn*. Hentet fra fontene.no: <https://fontene.no/fagartikler/samvar-til-glede-for-barn-6.47.321188.6fd1958dcf>
- Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K., & Marvin, B. (2015). *Trygghets sirkelen - en tilknytningsbasert intervensjon (1. utg)*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Regjeringen. (2019, desember 6). *Barnets beste og barnets med- og selvbestemmelsesrett*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/bosted-og-samvar/barns-beste-og-medbestemmelsesrett/id2076312/>
- Regjeringen. (2020, oktober 9). *Barnekonvensjonen*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/id2519764/>
- Salas, M. D., Fuentes, M. J., Bernedo, I. M., & Garcia-Martin, M. A. (2014, 06). Contact visits between foster children and their birth family: the views of foster children, foster parents and social workers. *Child & family social work*, ss. 473-483.
- SSB. (2021, September 22). *Barnevern*. Hentet fra SSB: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- Stang, E. G. (2007). *Det er barnets sak*. Oslo: Universitetsforlaget .
- Stang, E. G., & Baugerud, G.-A. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse*. Oslo: Oslomet.

- Stang, E. G., & Sveaass, N. (2016). *Hva skal vi med menneskerettigheter, betydningen av menneskerettigheter i helse- og sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal.
- Tetzchner, S. V. (2012). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis (4.utg)*. Oslo: Gyldendal.

